

Házak és divat-képek.

Belvárosi séta . . . Bontják le a piaristák épületét . . . Mélabú. Már csak ilyen tömörített jegyzetszerű formában írom le annak a lelkiállapotnak legfrissebb átélését, mely az emberben a régi Budapest egy-egy darabjának letűnését szemlélve, ki szokott fejlődni. Régi, ezerszer leénekelt borongás ez s ami a fő, nem is tulságosan jogosult. A régi Budapest, kivéve talán a fekvésénél fogva is érdekes Várat, történelmi és műtörténelmi szempontból nem olyan gazdag és értékes, hogy eltűnéseért ne lehetne kárpótolni minket azokkal a közlekedési és lakásberendezési értékekkel, melyek az új városrendezés s az új házak folytán megteremtődnek. Budapest nem elég régi, nem elég történelmi s nem elég művészi város ahhoz, hogy régi részeit tulságosan kíméljék, csináljanak tehát belőle minél gyorsabban és alaposabban a réginél művészibbet.

Ha azonban nem tudjuk tulságos sajnálkozással nézni a régmúlt Pest házainak elmulását, annál nagyobb bosszúsággal nézzük a tegnap immár fakuló és kopó építészeti alkotásait. A legfrissebbekről nem beszélek ezuttal; elégszer szóltam egyik-másik szörny-alkotáskor, amelylyel elrutitották utcáinkat s amelyek mint az építészet legujabb előretörtetését jelző, megfagyott diadalordítás, tépdésik a szerencsétlen pesti levegőt. Nem, hadd szóljak néhány szót azokról a tegnap, tiz-tizenöt évvel ezelőtt még új és modern házakról, amelyek ma már szomoruan és leforrázottan gunnyasztanak utcáinkon. Ha az ember valamelyik nagymultu nyugati város, Páris, Róma, avagy akár Bécs ábrázatát összehasonlítja Pesttel, akkor rájön arra, hogy ezek úgy viszonylanak Pesthez, ahogy egy történelmi kosztüm-bál egy külvárosi estélyhez. Ezekben a városokban ugyanis a modern és legmodernebb házak mellett a régi történelmi építészeti stílusok vannak házak s egész utcák és terek által képviselve. Persze, egyikben ez a stílus dominál, a másikban amaz; a modern házak mellett azonban legfeltűnőbb az, hogy nagy művészi érzékre valló, történelmi stíli épületek tömege járul hozzá a város ábrázatához. Pesten a helyzet más; itt vannak először legfrissebb rikitó házak s aztán vannak öt év előtti, tiz év előtti, husz év előtti, harminc év előtti modern házak. Ami e mögött van — nagyon kevés kivétellel — az a bécsutánzó vidéki német város sablonos, művészietlen architektúrája. Nos, ezek az öt, tiz, tizenöt éves modernségek úgy viszonylanak a nagy, történelmi stílusokhoz, a barokkhoz, a renaissancehoz, a gótikához vagy a román stílhez, ahogy régi kosztümök viszonylanak a tavalyi, tavalyelőtti vagy tiz év előtti női divathoz. Egy kosztüm-bál pedig, pláne ha történelmi és művészeti érzék vezetése alatt rendeződött, szép, előkelő, arisztokratikus, az elavult divatu szoknyák, kalapok és kabátok, amelyeket minden külvárosban s az alsóbb társadalmi rétegek köreiben folyton lehet látni, ellenben rutak, nevetségesek és szájalmasak.

Budapest egyes utcái a benne sorakozó tegnapi és tegnapelőtti divatu házakkal úgy hatnak, mint néhány év előtti divatképek, amelyekből nem leng még történelmi levegő, ellenben az emberi hiúság és izléstelenség kinlódásai vigyorognak elő. Ez csupán abból a tévgyekezetből származik, hogy építészünk bérházakban és nagyon is prózai jellegű középületekben is művészi egyéniségük legféltelenebb, legmúlóbb lobbanásait igyekeztek megmerevíteni. Ha az egyszerű lakóház nem arrogálja magának azt, hogy disz-épület vagy pláne holmi nagy lépés valami új stílus felé legyen, hanem megelégszik a szürke, célszerűségi jelleggel, akkor husz év múlva nem lesz olyan hatása, mint egy divatjamult örült női kalapnak, hanem észszerűen és izlésesen fog hatni, amiként hat ma is egy husz év előtti kabát vagy cipő, amely akkor sem akart divatos lenni, hanem csak megfelelő és tartós. Így hatnak Páris ama házai, melyeket a múlt század második felében építettek s amelyek nem árasztják a nagy történelmi stílusok levegőjét, de viszont a művészi önmegtartóztatás kellemes benyomását kel-

tik. A boulevardon minden ház egyforma s valószínűleg még egy odavaló építész se tudja megmondani, hogy melyiket ki építette. S ez helyes is, mert egy ötemeletes bérkaszárnya nem is arra való, hogy az építész lelke vivódásait benne megmerevitve, a maga számára reklámot csináljon vele. Pesten ellenben személyesen ismerjük a legtöbb házat, mert a legtöbb feltünésekor hühót ébresztett maga körül, betolakodott érdeklődésünkbe s ma is, higgadtabban bár, de sérti izlésünket. Nagyon helyénvaló volna tehát, ha a házak építését engedélyező hivatal nagyon vigyázna arra, hogy utódaink már ne fedezzék föl a most épülő Pesten ezt a nevetséges divatkép-jelleget. Ezt azonban csak úgy lehet elérni, ha minden bántó és meddő extravaganciát szépen távoltartunk az utcától s oda utalunk, ahol helye van, a művész műtermébe, a rajztáblára, vagy pláne a teremtő fantázia ködös vivódásai közé. Légvárákat szabad építeni a legegényibb és legféktelenebb stílusban. A köz elé kerülő, napi látványul szolgáló házakat ellenben nem.